

**BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA MUSTAQIL PEDAGOGIK QAROR QABUL
QILISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY
YONDASHUVLARI**

Solijonov Yahyojon Abdulvohid o‘g‘li

*Quva tumani Maktabgacha va maktab ta’limi bo‘limiga qarashli 64-sonli umumiy
o‘rta ta’lim maktabi amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya. *Mazkur tezisda bo‘lajak pedagoglarda mustaqil pedagogik qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari yoritilgan. Pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, metakognitiv nazorat, dalillarga asoslangan fikrlash va refleksiv baholashning kasbiy tayyorgarlikdagi ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, sun‘iy intellekt va raqamli simulyatsiyalardan foydalanish orqali talabalarning mustaqil fikrlashi hamda mas’uliyatli qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari asoslangan.*

Kalit so‘zlar: *pedagogik qaror, kasbiy kompetensiya, mustaqil fikrlash, metakognitsiya, refleksiya, sun‘iy intellekt, pedagogik vaziyat.*

Rivojlangan ta’lim tizimida pedagogning kasbiy mahorati nafaqat nazariy bilimlarni egallashi, balki murakkab va o‘zgaruvchan pedagogik vaziyatlarda mustaqil, asoslangan hamda mas’uliyatli qarorlar qabul qila olishi bilan ham belgilanadi. Ta’lim oluvchilarning individual xususiyatlari, o‘zlashtirish darajasi, motivatsiyasi va ijtimoiy munosabatlaridagi farqlar o‘qituvchidan vaziyatni chuqur tahlil qilishni talab etadi. Shu sababli bo‘lajak pedagoglarda mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish oliy pedagogik ta’limning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. OECDning 2025-yilda e’lon qilingan *Unlocking High-Quality Teaching* hisobotida sifatli ta’limni tashkil etishda ilmiy dalillar, pedagogning kasbiy mulohazasi va ta’lim sharoitiga moslashuvchan yondashuv muhimligi ta’kidlangan[1]. Ushbu yondashuv pedagogik qarorlarni tayyor algoritmlar asosida emas, balki muayyan vaziyatning xususiyatlarini hisobga olgan holda qabul qilish zarurligini ko‘rsatadi.

Pedagogik qaror qabul qilish - ta’lim jarayonida yuzaga keladigan muammoni aniqlash, uning sabablarini tahlil qilish, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va mavjud imkoniyatlar orasidan eng maqbul variantni tanlash jarayonidir. Ushbu jarayon pedagogning kasbiy bilimlari, tanqidiy tafakkuri, vaziyatni baholash qobiliyati va shaxsiy mas’uliyati bilan chambarchas bog‘liq. Bo‘lajak pedagoglarda mazkur kompetensiyani rivojlantirishda muammoning tashqi belgilarini uning ehtimoliy sabablaridan farqlash alohida ahamiyatga ega. Masalan, o‘quvchining darsda sust ishtirok etishi faqat qiziqishning yo‘qligi bilan emas, balki topshiriqning murakkabligi, bilimdagi bo‘shliqlar yoki psixologik noqulayliklar bilan ham bog‘liq bo‘lishi mumkin. Shuning uchun pedagogik qaror qabul qilishdan oldin mavjud

ma'lumotlarni tahlil qilish, qo'shimcha axborot olish va muqobil izohlarni ko'rib chiqish zarur.

Mustaqil pedagogik qaror qabul qilish kompetensiyasining muhim tarkibiy qismlaridan biri metakognitiv nazoratdir. Metakognitsiya shaxsning o'z fikrlash jarayonlarini anglash, kuzatish va boshqarish qobiliyatini ifodalaydi. Bo'lajak pedagog o'z taxminlarining asoslanganligini tekshirishi, qaroriga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni anglab yetishi va zarur hollarda dastlabki xulosalarini qayta ko'rib chiqishi lozim. Bunda refleksiv kundaliklar, pedagogik vaziyatlar tahlili va o'z faoliyatini baholash topshiriqlaridan foydalanish maqsadga muvofiq. Pedagogik qarorlarning samaradorligi ilmiy dalillar, pedagogik kuzatuvlar va kasbiy tajribadan oqilona foydalanishga ham bog'liq. Talabalarni bir muammo bo'yicha turli yechimlarni taqqoslash, ularning afzalliklari va cheklovlarini aniqlash hamda o'z tanlovini dalillar bilan asoslashga o'rgatish zarur. Bunday yondashuv tayyor ma'lumotlarni o'zlashtirishdan mustaqil kasbiy mulohaza yuritishga o'tish imkonini beradi. Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalari ham bo'lajak pedagoglarning qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirishda qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. UNESCO tomonidan 2024-yilda ishlab chiqilgan *AI Competency Framework for Teachers* hujjatida pedagoglarning sun'iy intellektdan foydalanish kompetensiyalari, axloqiy mas'uliyati va inson manfaatlarini ustuvor qo'yish tamoyillari yoritilgan[2]. Ushbu yondashuvdan kelib chiqib, sun'iy intellektni pedagogning o'rni bosuvchi vosita emas, balki mustaqil tahlil va qarorlarni taqqoslashga yordam beruvchi resurs sifatida qo'llash lozim. Masalan, talabalarga muayyan pedagogik muammoni mustaqil hal qilish, so'ng o'z yechimini sun'iy intellekt taklif qilgan variantlar bilan taqqoslash topshirig'i berilishi mumkin. Yakunda ular qaysi yechimni tanlaganini, qanday dalillarga tayanganini va boshqa variantlarni nima sababdan rad etganini tushuntiradilar. Bu jarayon tanqidiy fikrlash, axborotni tekshirish va shaxsiy mas'uliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Nazariy tahlil asosida bo'lajak pedagoglarda mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirishning quyidagi to'rt bosqichini taklif etish mumkin: Diagnostik-tahliliy bosqich - pedagogik muammoni aniqlash, uning sabablarini o'rganish va mavjud axborotni tahlil qilish. Muqobil yechimlarni ishlab chiqish bosqichi - bir nechta yechimni taklif etish va ularning imkoniyatlarini taqqoslash.

Qarorni asoslash va amalga oshirish bosqichi - pedagogik, psixologik va axloqiy mezonlar asosida maqbul variantni tanlash.

Refleksiv-baholash bosqichi - qaror natijalarini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va zarur o'zgartirishlar kiritish. Bu bosqichlarni pedagogik amaliyot, muammoli vaziyatlar, raqamli simulyatsiyalar va refleksiv topshiriqlar bilan uyg'unlashtirish talabalarning kasbiy mustaqilligini izchil rivojlantirishga yordam beradi. Kompetensiyani baholashda esa muammoni aniqlash, dalillar bilan ishlash, qarorni asoslash, uni amaliyotga tatbiq etish va natijalarni tahlil qilish mezonlaridan foydalanish mumkin.

Xulosa qiladigan bo‘lsak, bo‘lajak pedagoglarda mustaqil pedagogik qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish nazariy bilimlar, tanqidiy fikrlash, metakognitiv nazorat, dalillarga asoslangan mulohaza va refleksiv baholashning o‘zaro uyg‘unligini talab etadi. Pedagogik ta’lim jarayonida talabalarga real kasbiy vaziyatlarni tahlil qilish, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va o‘z qarorlarini asoslash imkoniyatlarini yaratish muhimdir. Sun’iy intellekt va raqamli simulyatsiyalardan maqsadli foydalanish ushbu jarayonni boyitishi mumkin. Biroq texnologik vositalar talabani mustaqil fikrlashi va shaxsiy mas’uliyati o‘rnini egallamasligi lozim. Taklif etilgan to‘rt bosqichli yondashuv bo‘lajak pedagoglarni kasbiy vaziyatlarda ongli, moslashuvchan va mas’uliyatli qarorlar qabul qilishga tayyorlash uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. OECD. *Unlocking High-Quality Teaching: A Global Review of Evidence and Practice*. OECD Publishing, Paris, 2025. <https://doi.org/10.1787/f5b82176-en>
2. Miao, F., Cukurova, M. *AI Competency Framework for Teachers*. UNESCO, Paris, 2024. <https://doi.org/10.54675/ZJTE2084>
3. OECD. *Teaching as a Knowledge Profession: Studying Pedagogical Knowledge across Education Systems*. OECD Publishing, Paris, 2021. <https://doi.org/10.1787/e823ef6e-en>
4. OECD. *A Flying Start: Improving Initial Teacher Preparation Systems*. OECD Publishing, Paris, 2019. <https://doi.org/10.1787/cf74e549-en>
5. Shulman, L. S. Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform // Harvard Educational Review. 1987. Vol. 57, No. 1. P. 1–23. <https://doi.org/10.17763/haer.57.1.j463w79r56455411>.